

DOI: <https://doi.org/10.51209/platform.1.9.2024.263-280>
УДК 7.75;7.038

Олексій Миколайович ЖАДЕЙКО,
доктор філософії, Заслужений діяч мистецтв,
Київ, Україна,
e-mail: zhadeiko@ukr.net ,
ORCID: 0000-0002-6234-2220

**МУТАЦІЯ РЕАЛЬНОСТІ ЯК КВІНТЕСЕНЦІЯ
РЕАКЦІЙ НА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ:
ПІДҐРУНТЯ КОНЦЕПЦІЇ ЖИВОПИСУ
ПЕТРА БОЙКА**

Анотація. Стаття присвячена світоглядним домінантам, вираженим у творчості сучасного українського художника Петра Борисовича Бойка. Митець родом із Прилук, у 2024 р. відсвяткував свій 70-річний ювілей. Прослідковано шлях формування світогляду художника, через який червоною ниткою пройшла дата 24.02.2022 р. Окреслено основні впливи на формування стилю митця, їх трансформацію та перетворення на самобутню індивідуальну манеру.

Охарактеризовано палітру живописця, жанрове розмаїття його творчості, яке фактично призвело до її полівекторного характеру. Зроблено огляд-аналіз жанрових експериментів автора, підкреслено стилізацію та тяжіння до знаковості мови як основні засоби самовираження. Акцентовано значення гедоністичного характеру світоглядних домінант в умовах воєнного побуту сучасних українців.

Дано характеристику колористиці живопису Петра Бойка, що є, разом зі стилізацією та максимальним наївом, тяжінням до примітивізму, відповіддю митця на всі «чорні

плями» сьогодення. У спробі термінологізувати манеру художника арт-критики зазвичай сходяться на терміні «авангардист», подекуди називаючи його і «наївістом». Зроблено спробу трактування основного корпусу образів, створених уявою Петра Бойка, їх впливу на глядача. Акцентовано тяжіння митця до локальних кольорів, площинності, умовності. Майстер позиціонований як екстраверт, який власним живописом демонструє своєрідний майстер-клас гедонізму, протиставляючи чорним кольорам буденності строкатість палітри своєї уяви.

Згадано провідні персональні виставки творчого шляху П. Бойка, у Прилуках, Чернігові, Києві. Зазначено специфіку експозиційного процесу, особливості презентування його творів, неоднозначність сприйняття публікою, її полярні характеристики. Окреслено категорії «чистота відтворення» та «чесність ока» як стильоформуючі для митця.

Ключові слова: живопис, палітра, Петро Бойко, авангард, наїв, стилізація.

Вступ. Події в Україні з 24.02.2022 р. наклали відбиток на світоглядні домінанти всіх її мешканців, і, звісно, особливо потерпали від цього морально, психологічно творчі люди, чия уява, свідомість є лакмусовим папірцем, хто найбільше схильний до емоційного вигорання. Не зміг опинитися осторонь і український митець Петро Борисович Бойко (1954 р.н.), для якого, мабуть, ця дата, цей Рубікон були найбільш відчутними впливаючими факторами. Його світоглядні домінанти не дозволили митцеві зламатися, перейти в песимістичний характер творчості, змінити манеру, більше того, він своїм поглядом на життя ламає стереотипи і для інших – змушує відмовитись від сірої та чорної палітри

поглядів на світ, навіть зараз, коли навколо вогонь та дим, його живопис спонукає до життя та непохитності.

Постановка проблеми. Живопис Петра Бойка належить до того прошарку матеріалу, який ще тільки починають опановувати арт-критики. Він дуже спірний для осягнення, є тим прикладом дуального сприйняття, яке досить часто зустрічається в історії світового мистецтва, – коли професіонали сприймають матеріал «на ура», а глядачі є дуже полярними у своїх судженнях. Мистецькі екзерсиси П. Бойка викликають дуже суперечливі емоції у публіки – від радісного захоплення і барвистих характеристик піднесеного характеру до відторгнення і беззаперечного неприйняття. Тому кожна стаття критика є черговим кроком до узгодження концепції життєпису П. Бойка з методами сприйняття професійним колом та широкою публікою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Бібліографія проблематики живопису Петра Бойка не може бути широкою – про нього станом на зараз ще майже не писали. Основні типи джерел, які можна знайти про цього митця, – це вступні статті до каталогів, анонси його виставок [7; 8; 10], невеличкі інтерв'ю з художником з нагоди виставкових подій [3; 4; 5; 6; 9], біографічні довідки [1; 2].

Тому природним є те, що **мета статті** передбачає передусім введення в науковий обіг персоналії Петра Бойка, щоб можна було аналізувати його творчість у науковому вимірі, не лише пропонуючи ознайомлення для пересічних поціновувачів на виставках або нові твори для колекціонерів.

Виклад основного матеріалу. Не дивлячись на те, що в 2024 р. митцеві з Прилук Петру Борисовичу Бойку виповнилося 70 років, він залишається «великою дитиною» – втіленням сонячності, світла, наїву та простоти. У нього незвично все: шлях у мистецтво, профільна освіта, підходи

до виставкової діяльності, характер образотворення, творча манера. Художник, чії роботи сьогодні зберігаються, крім пострадянського простору, в Ізраїлі, Німеччині, США, чії полотна можна знайти на найвідоміших аукціонах, у численних приватних колекціях України, майже все своє свідоме життя живе в Ніжині. Отримавши профільну освіту вже на межі 1980-х-1990-х рр. у Москві (закінчив Всесоюзну народну академію образотворчих мистецтв), він підійшов до цього шляху цілком свідомо, бо на момент завершення навчання, під час якого він мав змогу консультиватися у Глазунова, Церетелі [1; 2], йому було вже 35 років. Славетні вчителі на той час були беззаперечними авторитетами, один у живопису, інший – у скульптурі. Цікаво, що при формуванні власного стилю Бойко скоріше пішов всупереч, відійшовши від академізму настільки ж далеко, наскільки далеко він на той момент опинився від своєї Батьківщини: всі джерела, де можна знайти нечисленні згадки про біографічні колізії П. Бойка, зазначають про той факт, що за свій бунтівний дух митець був засланий на військову службу в Архангельський край [1]. Але це випробування суворими умовами не зламало художника, скоріше – навпаки. Він докорінно сформувався як втілення протилежностей. Людину кинули на північні простори – а її тягне на Південь. Найважливіші істини свого творчого життя Петро Борисович осягав з одеськими нонконформістами, він сам зазначає як формуючі фактори своєї манери, світоглядного підґрунтя вплив спілкування з Ю. Коваленком, В. Басанцем, Е. Усовим, П. Мироненком. З півночі – на південь, з холоду – у сонце, з бажання вирівняти та причепурити – у розпал волі та кольорового дихання. Людина-контраст, людина-антагоніст, втілення прагнення до волі, кольору та світла – все це про П. Бойка. Йому довелося ламати в тому числі й самого себе, не лише протистояти зовнішнім впливам –

позбутися залежності від «оковитої», яка тяжіла над ним у молодості. І художник не чурається говорити про свої проблеми на публіку – критичний до себе, простий у висловлюваннях, він небагатослівний, бо все сказав у полотнах. Ця людина не буде лити водоспад надрозумних формулювань, за якими нічого не стоїть, приховуючи внутрішню порожнечу. Навпаки – він може важко підбирати слова для інтерв'ю, немов делікатно даючи зрозуміти, що все сказано кольором і знаком у його роботах.

І бачити прихильниками своєї творчості митець хоче передусім не VIP-персон із тих, хто підбирає картину у вітальню за кольором шпалер, а книги – для кольором обкладинки під меблі, а тих, хто бачив життя у всіх його проявах. Він сам є членом Співки Художників з 2012 р., хоча активно виставлятися почав ще з 1998 р. [1]. Мабуть, якщо б не друзі-колекціонери, арт-критики, сам митець навряд чи зміг влаштувати собі презентації, бо занадто слабо пристосовується до реалій життя, хоча й внесений до складу Золотого Фонду нації. Виставки, яких у художника було чимало, влаштовуються інколи досить специфічно. У 2010 р. виставка відбулася у Чернігові, в Одесі його роботи експонували в 2012 р., столиця демонструвала живопис П. Бойка в 2011, 2023, 2024 рр., тобто його виставки, крім рідного міста митця, Прилук, відбувалися не спонтанно, а у його «місцях сили», важливих і не випадкових для художника. Музей, бібліотеки, виставкові простори – твори Бойка бували всюди. Прилуцька міська центральна бібліотека Забашти, Національний музей українського народного декоративного мистецтва Києва – приклади, скажемо так, офіційного презентування творчості майстра. Але кращим доказом того, що місце виставки обирається відповідно до головних домінант концепції життя майстра, є виставка 2024 р., що була організована у приміщенні колишнього протитуберкульозного

диспансеру [4]. Сюди було запрошено тих, хто не лише здатен зрозуміти, але і не задає питань «що хотів сказати митець». Серед запрошених – безхатьки, ті, кого б у ХІХ ст. назвали «людьми напівсвіту», що бачили «дно» життя в усіх його проявах, і, відповідно, знають усьому ціну, здатні відрізнити золото від того, що блищить. У свій час Анрі де Тулуз-Лотрек теж кидав виклик вищому світу, знаходячи відряду в оточенні «дам напівсвіту» та «завсідників паризького дна», кидав виклик блиску вищого світу, хотів мати волю відчувати себе гідно. Петро Бойко багато що взяв від французьких, іспанських митців зламу ХІХ та ХХ ст., у його манері можна знайти і вплив Матіса, і нотки Пікассо, і звучання Леже, хоча сам митець переважно наголошує на впливі одеських нонконформістів. Усе сплелося у міцний вузол, квінтесенція усіх впливів, від фовізму й кубізму до авангарду, поп-арту та наїву як підсвідомо, так і усвідомлено призвели до формування власного впізнаваного почерку, особистої художньої мови. Звісно, пам'ятаючи про власне коріння, митець не залишився осторонь і відкритості образів та яскравості мови вітчизняного наїву – мистецьких проявів Катерини Білокур Марії Примаченко. З такої строкатої палітри впливів виросла індивідуальна манера, яку впізнають із першої «ноти», першого мазка. Образи П. Бойка завжди відкриті, дуже прості, стилізація та максимальне спрощення, орнаменталізуюча геометризація правлять бал. Палітра майже не знає чорного кольору. Є досить обмежена кількість полотен, де царює чорне тло («Моцарт і Сальєрі», 2001 р.; «Пауза», 2002 р.; «Готье», 2002 р.; «Сон Шагала», 2008 р.). У переважній більшості робіт домінують локальні червоний, жовтий, синій, зелений у різних комбінаціях, доволі агресивних, різких. Композиційні схеми митця настільки різноманітні, що говорити про якісь чіткі тенденції – абсолютно марна праця, як і виділяти домінуючі

жанри чи сюжетні лінії – у нього є надскладні за схемою роботи, і дуже спрощені, і геометричні, і сюжетні, і портретні, тощо.

Але все ж є певні мотиви, образи, які можна вбачати наскрізними у живопису митця. Неодноразово художник звертається до мотиву блазнів чи дитячих забав, гойдалок, своєрідна циркова лінія простежується доволі чітко – хіба не лицедійством є навколишнє життя? («Діти цирку», 2002 р.; «Блазень», 2010 р.; «Цирк» – версії 2001 (рис. 1), 2002, 2008 рр.; «Коломбіна», 2000 р., «Наїзниця», 2002 р.). Поряд із цим рядом можна згадати й «Ярмарок» (дві версії 2007 р.). Мотив ярмарку, балагану – чи не найкраще втілення всього строкатого, схильного до лицедійства, що дозволяє під маскою казати правду і бути вільним, розкутим. Лоскутний характер ярмаркового дійства близький будь-кому з митців – парадокс саме в тому, що найчеснішими завжди є блазень та дитина («Дитячий садок», 2007 р.). Тому різні модифікації мотивів блазня, цирку, актора («С. Параджанов», 2000 р.; дві версії твору «Ч. Чаплін», 2008 р., дві версії цього ж образу 2010 р., рис. 2) музиканта («Р. Растропович», 2002 р.; «Паганіні», 2002 р., рис. 3) дозволяють митцеві бути чесним в образах. Що може бути серйознішим за гру? («Ігри», 2002 р.). Звідси й досить часті звернення до образу півня (півника), що втілює водночас і дитячу наївність та чистоту, і ярмарковий галасливий дух («Дівчина з півнем», 2000 р.; «Червоний півень», 2002 р.» «Півник», 2010 р.).

Доволі частими є значні для митця звернення до одеських мотивів. «Жінки Одеси 17» (2007 р.), «Одеса-мама» (2 версії 2008 р.), «Mis Одеса» (2008 р.), «Привоз 5» (2008 р.) – лише прямі відсилки до південної перлини, оскільки опосередковано і в інших творах частенько можна побачити, наприклад, «Привоз» або «Пересип». Не дарма кажуть, що «якщо ти народився в Одесі, то це назавжди», а

Бойко-митець творчо народився дійсно в Одесі, спілкуючись з її мистецьким колом, регулярно там буваючи і надихаючись неповторним одеським художнім мікрокліматом.

Рис. 1. Бойко П. «Цирк». 2001 р. Фото автора.

Не так часто, але зустрічаються у живопису П. Бойка багатофігурні композиції, зі складною заплутаною ритмікою, багатовузловою і спонтанною. Саме тут можна шукати ту глибинну філософію, про яку зазвичай говорять критики. І яку так важко вербалізує сам митець, бо все вичерпно сказано в образах і знаках полотен («Оксамит», 2000 р., рис. 4).

На противагу ускладненим «посланням у космос» через багатоскладовість багатофігурних стилізованих до максимуму композицій створено багато максимально простих полотен, що тяжіють більшою мірою до орнаментальної декоративності, без особливого підтексту, просто ода життю в усіх його проявах. Наче створені під гаслом «Пишу, просто тому що так хочу», роботи можуть містити, наприклад, квіткові феєрії, серед яких особливе місце посідає мотив ірисів.

Рис. 2. Бойко П. «Ч. Чаплін». 2010 р. Фото автора.

Звісно, не все так просто, бо в деяких полотнах з ірисами важко не помітити відсил до творчості Матіса або ван Гога, але він і не приховується, скоріше, навпаки, митець схиляється в деякому реверансі перед хистом тих, у кого вчився.

Рис. 3. Бойко П. «Паганіні». 2002 р. Фото автора.

Іриси Петра Бойка досить різнопланові – від доволі монохромних, лаконічних, холодних із окремими «спалахами» («Іриси», 2001 р., рис. 5) до досить строкатих, гарячих, матісівськи-диких («Іриси», 2001 р., рис.6). Понад десяток разів живописець писав ці квіти, хоча його пензель

милувався й іншими, як то чорнобривцями, що завжди бути уособленням України, або символічними абстрактними квітами, інколи навіть на чорному тлі.

Рис. 4. Бойко П. «Оксамит». 2000 р. Фото автора.

Є ще один мотив, до якого підсвідомо подекуди звертається П. Бойко, – згадка про «оковиту» чи «зеленого змія», який колись володарював свідомістю художника. Це і сатанинські образи, і мотив пляшки, як прямий, так і опосередкований («Дует», 2007 р.; «Natur life», 2008 р., «На 4х», 2007 р. рис. 7), і навіть палітра – з домінуванням зелених, інколи блакитно-зелених комбінованих плям.

Крім численних і абстрактних зображень, нефігуративних, П. Бойко робить чимало і антропоморфних образів, максимально стилізованих, умовних, площинних, не дарма ж його нарекли авангардистом. Але є мотив, звернення до якого робить його класично-традиційним, споконвічним. Образ жінки сам митець вважає основним у своїй творчості. Він трактується дуже по-різному, в

різноманітних контекстах, влітається в різні сюжетні лінії, він патріотичної до еротичної.

Рис. 5-6. Бойко П. «Іриси». 2001 р. Фото автора.

Але так чи інакше, давній мотив жіночості присутній і в творчості П. Бойка. Цікаво, що інколи це відсилає до, скажімо, сфери моди («Готье», 2002 р.; «Коко Шанель», 2010 р.), чи відгомін класичних дуетів («Гала Далі», 2 версії 2010 р.). Подекуди можна бачити уособлення мотиву кохання у формі парних зображень («Кохання», 2002 р., «Ревнощі», 2007 р.; рис. 8).

Деякі роботи мають більш виражений еротичний присмак, звично для Бойка виражений умовно, площинно, локальними, чистими кольорами («Спокуса», 2002 р.; «Кохання», 2007 р.). Є й однофігурні композиції з образами жінок, часто – мотиву «ню», так само з відгоміним впливу європейських авангардистів та вітчизняного наїву («Ранок», 2002 р.; «Добрий ранок», 2002 р.; «Ню 16», 2008 р.).

Рис. 7. Бойко П. «На 4х». 2007 р. Фото автора.

Висновки. Серед мотивів живопису Петра Бойка є найрізноманітніші. Але майстер «чесного наїву», не живлячись на всі чисті, світлі кольори свого живопису впродовж творчого життя, після 24 лютого 2022 р. теж не зміг залишатися без реакції на події. Але він не впав у негатив у своїх полотнах, залишаючись чесним у палітрі і зараз, чесність ока стала в нагоді абсолютно з іншого боку: замість того, щоб піддатися розпачу через втрати війни, він підтримує свого глядача відкритістю кольорів, які відтоді

Рис.8. Бойко П. «Ревнощі». 2007 р. Фото автора.

служують вірі у перемогу [8]. Чистота відтворення подій по-бойківськи – кращі ліки від безнадійності. Як зізнався митець в інтерв'ю на одній із виставок, він малює перемогу, тобто те, що може її наблизити та морально підтримати людей, втримати їх від відчаю та розпачу. І робить це так, як робив завжди, світлом на кінчику пензля.

Список використаної літератури:

1. Бойко Петро. URL: <https://is.gd/cbtqOb>
2. Бойко Петро Борисович.
URL: <https://is.gd/xWVjUm>
3. Бойко Петро – репортаж з виставки кольоровий світ. URL: <https://is.gd/DxYAH5>
4. Живопис для тих, хто знає пріоритети життя: про незвичну виставку Петра Бойка. Антиквар.
URL: <https://is.gd/u7hTSM>
5. З нагоди 70-річного ювілею художника-авангардиста Петра Бойка відкрилася його персональна виставка. URL: <https://is.gd/LGcwQr>
6. Персональна виставка художника-авангардиста Петра Бойка. URL: <https://is.gd/SIQkF5>
7. Петро Бойко, український авангард в час війни 2022-23. URL: <https://is.gd/j3P5aw>
8. Художник-наївіст з Чернігівщини Петро Бойко малює Перемогу. URL: <https://is.gd/j3P5aw>
9. Чесний наїв – виставка живопису Петра Бойка.
URL: <https://is.gd/nMK8YU>
10. Чесний наїв. Творчість Петра Бойка – мистецтво, яке зігріває душу. URL: <https://is.gd/SFdQHH>

Olexiy M. ZHADEIKO,
PhD in Arts, Honored Artist,
Kyiv, Ukraine,
e-mail: zhadeiko@ukr.net,
ORCID: 0000-0002-6234-2220

**MUTATION OF REALITY AS THE QUINTESENCE
OF RESPONSES TO TODAY'S CHALLENGES: THE
BACKGROUND OF THE PAINTING CONCEPT OF
PETRO BOYKO**

Abstract. The article is dedicated to worldview dominants expressed in the work of the modern Ukrainian artist Petro B. Boyko. The artist hails from Pryluk, he celebrated his 70th anniversary in 2024. The path of formation of the artist's worldview is followed, through which the date 24.02.2022 passed as a “red thread”. The main influences on the formation of the artist's style, their transformation and transformation into a distinctive individual manner are outlined.

The painter's palette is characterized, the genre variety of his creative work, which actually led to its multi-vector character. An overview-analysis of the author's genre experiments was made, emphasizing stylization and the tendency to the symbolism of language as the main means of self-expression. The significance of the hedonistic nature of the worldview dominants in the conditions of military life of modern Ukrainians is emphasized.

A description of the coloristics of Petro Boyko's painting has been done, which is, along with stylization and maximum naivety, a tendency towards primitivism, the artist's answer to all the “black spots” of today. In an attempt to define the style of the artist, art critics usually agree on the term “avant-garde”, sometimes calling him “naïve”. An attempt was made to interpret the main corpus of images created by the imagination

of Petro Boyko, their impact on the viewer. The artist's attraction to local colors, flatness, convention is emphasized. The artist is positioned as an extrovert who, with his own painting, demonstrates a kind of hedonism master class, contrasting the motley palette of his imagination with the black colors of everyday life.

The main personal exhibitions of P. Boyko's creative career in Pryluky, Chernihiv and Kyiv are mentioned. The specifics of the exposition process, the peculiarities of the presentation of his works, the ambiguity of public perception, and its polar characteristics are indicated. The categories "purity of reproduction" and "honesty of the eye" are outlined as style-forming for the artist.

Key words: painting, palette, Petro Boyko, avant-garde, naive, stylization.

References:

1. Boyko Petro [Boyko Petro]. Available at: <https://is.gd/c6tqOb> [in Ukrainian]
2. Boyko Petro Borysovykh [Boyko Petro Borysovykh]. Available at: <https://is.gd/DxYAH5> [in Ukrainian]
3. Boyko Petro – reportazh z vystavky kol'orovyv svit [Boyko Petro - a report from the exhibition Color world]. Available at: <https://is.gd/DxYAH5> [in Ukrainian]
4. Zhyvopys dlya tykh, khto znaye priorytety zhyttya: pro nezvychnu vystavku Petra Boyka [Painting for those who know the priorities of life: about the unusual exhibition of Petr Boyko]. Available at: <https://is.gd/u7hTSM> [in Ukrainian]
5. Z nahody 70-richnoho yuvileyu khudozhnyka-avanhardysta Petra Boyka vidkrylasya yoho personal'na vystavka [On the occasion of the 70th anniversary of the avant-garde artist Petr Boyko, his personal exhibition was opened]. Available at: <https://is.gd/LGcwQr> [in Ukrainian]

6. Personal'na vystavka khudozhnyka-avanhardysta Petra Boyka [Personal exhibition of avant-garde artist Petr Boyko]. Available at: <https://is.gd/SIQkF5> [in Ukrainian]
7. Petro Boyko, ukrayins'kyu avanhard v chas viyny 2022-23 [Petro Boyko, Ukrainian vanguard during the war 2022-23]. Available at: <https://is.gd/j3P5aw> [in Ukrainian]
8. Khudozhnyk-nayivist z Chernihivshchyny Petro Boyko malyuye Peremohu [Petro Boyko, a naïve artist from Chernihiv region, paints Victory]. Available at: <https://is.gd/j3P5aw> [in Ukrainian]
9. Chesnyy nayiv – vystavka zhyvopysu Petra Boyka [Chesny Naiv - an exhibition of paintings by Pyotr Boyko]. Available at: <https://is.gd/nMK8YU> [in Ukrainian]
10. Chesnyy nayiv. Tvorchist' Petra Boyka – mystetstvo, yake zihrivaye dushu [Honest naive. The creativity of Petr Boyk is art that warms the soul]. Available at: <https://is.gd/SFdQHH> [in Ukrainian]